CO ZE SRDCE VYCHÁZÍ

Marek 7,14-23

1. Čisté a nečisté v Izraeli

Židé Ježíšovy doby měli vysoce rozvinutý smysl pro rozlišování čistého a nečistého. Tedy toho, co je žádoucí a toho, co je nežádoucí. Nebyla to ovšem žádná novinka. K takovému rozlišování čistého a nečistého byli vychováváni už Mojžíšovým zákonem. Tam se na různý způsob rozlišuje, co je čisté (žádoucí) a co je nečisté (nežádoucí). Nečistota ve SZ byla rituální, kultická. To znamená, že když člověk přišel do kontaktu s něčím, co bylo označeno za nečisté, vylučovalo to člověka ze společenství a z bohoslužby. Teprve po patřičných očistných obřadech se mohl člověk vrátit. Mnohá ta rozlišení čistého a nečistého nám jsou dnes už asi obtížně srozumitelná. Proč jsou např. jistá zvířata čistá (mohla se jíst) a jiná ne, takovým otázkam se dnes už asi vůbec nevěnujeme. Dnes maximálně rozlišujeme, jaké maso je zdravější, hodnotnější, dietnější či chutnější než jiné. Mnohé z těch otázek čistého a nečistého souvisí patrně s dobovým chápáním těchto věcí. Jeden výklad je, že mezi pohany se mnohé věci a jevy se chápaly magicky a kulticky, některá zvířata byla užívána k pohanským obětem atd. Možná z těchto důvodu byla řada věcí považována za nečisté (tabu), aby to Izrael nesvádělo pojímat tyto jevy podobně magicky jako to činili pohané. Vymezení hranic mezi čistým a nečistým tedy mělo chránit lid Izraele a jeho jinakost, jeho svatost a blízkost Hospodinu.

Židé časem ustanovení Mojžíšova zákona rozpracovali do mnoha řekněme „prováděcích předpisů", které měly umožnit přenést požadavky na rituální čistotu do praktického života. Farizeové pak byli mezi židy té doby nejvýraznějšími praktiky všech těchto předpisů (tradic). Ne všichni byli schopni to množství pravidel a omezení pojmout a dodržovat. Farizeové byli horlivci, snažili se do puntíku vše naplnit. Našemu příběhu předchází konflikt farizeů a zákoníků s Pánem Ježíšem. Všimli si totiž některých jeho učedníků, jak jedí *„znesvěcujícíma, tj. neomytýma rukama"* (7,2). S vysvětlivkou: *„Farizeové totiž a všichni židé se drží tradice otců a nejedí, dokud si k zápěstí neomyjí ruce. A po návratu z trhu nejedí, dokud se neočistí. A je ještě mnoho jiných tradic, kterých se drží: ponořování pohárů, džbánů a měděných mis"* (7,3-4). V úzkostné snaze neznečistit se, prováděli židé řadu očistných procedur. Dokonce z návratu z tržnice se očišťovali, co kdyby se tam byť nevědomky dotkli něčeho nebo někoho nečistého, třeba pohana. Chápejme, že zde nešlo na prvém místě o opatření hygienická, ale rituální. Výtka učedníkům, že jedí neomytýma rukama, nepatřila tomu, že jsou to špindírové, ale že nejsou nábožensky dost ostražití. Co když se dotkli něčeho nečistého a teď to do sebe spolu s jídlem vpravují?

2. Zvenčí a zevnitř

V našem textu říká Pán Ježíš: *„Slyšte mě všichni a rozumějte: Nic, co zvenčí vchází do člověka, nemůže ho znesvětit; ale co z člověka vychází, to jej znesvěcuje. Kdo má uši k slyšení, slyš!"* (v. 14-16). Ježíš rozlišuje mezi věcmi, které do člověka vcházejí *zvenčí*, a které naopak vycházejí *z jeho nitra ven*. Tedy i on rozlišuje čisté a nečisté, ale představuje tuto otázku v ještě jiném, hlubším světle. Jako by jim chtěl říci: Ano, skutečně tu jsou věci, které znesvěcují člověka. Ale jsou to věci jiné, než si myslíte: *„Nerozumíte, že nic, co zvenčí vchází do člověka, nemůže ho znesvětit, poněvadž mu nevchází do srdce, ale do břicha a jde do hnoje?"* (v. 18-19). Ale právě tak to židé chápali. To, co vpravuji do úst a ústy do těla mě může znesvětit. V tom to podle Pána Ježíše ale není. Ano, Bůh vyslovil v Mojžíšově zákoně jistá tabu čistého a nečistého. Ale Ježíš ukazuje, co je nakonec tím nejvlastnějším smyslem i všech těchto ustanovení. Ukazuje, že ta svatost a čistota nakonec nespočívá v pokrmech nebo obřadných omýváních, tedy ve věcech vnějších. Ano, ta vnější tabu čistého a nečistého měla svůj smysl. Ale vlastní a nejhlubší smysl čistoty nespočívá v pokrmech, obřadných omýváních a vnějších úkonech vůbec. Čistota a nečistota je především otázka srdce, nitra člověka. Tam vede ta vlastní linie čistého a nečistého. Ty předpisy o očišťování byly jakousi vnější pomůckou, díky niž si lidé měli uvědomit hlubší souvislosti. Ale žel farizeové často ustrnuli na tom vnějším a už méně pozornosti věnovali tomu, co je uvnitř. A na toto pomýlení chce Ježíš svými slovy upozornit. Ačkoliv sám jako žid patrně ustanovení Mojžíšova zákona (ne ovšem těch všelijakých lidských dodatků) dodržoval, přece celý ten rituální systém čistého a nečistého posouvá ještě dál. Celé Ježíšovo

působení směřuje od tělesných věcí k duchovním, od vnějších věcí k vnitřním. Otázka čistých a nečistých rukou, pokrmů a jiných jevů ustupuje čistotě srdce. Proč se zabývat stíny, odlesky a předobrazy, když je tu sama skutečnost. Proč setrvávat u čistoty rituální, když je zde skrze Krista očista srdce, nitra člověka?

A tak Ježíš relativizuje tradiční vnější snahy o čistotu a směřuje dovnitř, do nitra člověka: *„Co vychází z člověka, to ho znesvěcuje"* (v. 20). Nečisté není to, co vchází do člověka, ale to, co vychází navenek z člověka. A co všechno z člověka, tedy z jeho srdce, může vycházet, Ježíš připomíná: *„Z nitra totiž, z lidského srdce, vycházejí zlé myšlenky, smilství, loupeže, vraždy, cizoložství, chamtivost, zlovolnost, lest, bezuzdnost, závistivý pohled, urážky, nadutost, opovážlivost"* (v. 21-22). To znečišťuje člověka. Nikoliv pokrmy nebo dotýkání se něčeho. Ježíš tedy celou tu otázku čistého a nečistého z oblasti rituální posouvá do otázky, kdo a jaký jsem jako člověk.

3. Vyčisť především vnitřek

My dnes se už nezaobíráme rituálním rozlišováním čistých a nečistých věcí, pokrmů, tělesných pochodů, zvířat atd. Ale přece je to Ježíšovo slovo namířeni i k nám. Protože každá víra a každé náboženství má své vnější a vnitřní projevy a vyjádření. A jistě i nám nemusí být cizí ulpívání na tom vnějším na úkor toho vnitřního. Pravý poměr k Bohu vždy vychází ze srdce a teprve pak se k tomu pojí vnější projev. Ale vnější projev sám od sebe ještě nemusí mnoho znamenat. Vnější projevy víry a zbožnosti jsou jistě potřebné a nezbytné. Ale nesmí zde chybět ta hloubka, ten vnitřní rozměr, ze kterého to všechno vychází. Asi nejsme ani my imunní vůči tomu, že se zaměříme více na věci vnější, počitatelné než na věci vnitřní, na to, jakými jsme lidmi. Je to nakonec i jednodušší cesta, než skutečně sestoupit na dno svého srdce a vpustit tam Krista. Pro mnohé naše nevěřící přátele je jistě zajímavé to, že ještě dnes někdo chodí na bohoslužby, čte Bibli, modlí se, věří. Ale vedle toho je stejně největším svědectvím to, jakými jsme lidmi, zda za naší navenek proklamovanou vírou lidé vidí také něco nového v našich životech, v našich postojích, projevech, vztazích, zda je náš život skutečně cítit Kristem a Duchem Božím. Krásné svědectví o Pánu Ježíši může být velice rychle zpochybněno jedovatou poznámkou, projevem sobectví, malichernosti, prostě různými neduhy vyvěrajícími ze srdce.

Cesta Pána Ježíše je v tomto ohledu mnohem náročnější, než byla cesta farizeů. Však také říká: *„Nebude-li vaše spravedlnost o mnoho přesahovat spravedlnost zákoníků a farizeů, jistě nevejdete do království nebeského"* (Mt 5,20). To muselo znít přímo děsivě. Kdo by se mohl jen přiblížit farizeům v jejich horlivosti o spravedlnost před Bohem? Byl to v židovstvu směr nejhorlivější ze všech. A Pán Ježíš řekne – o mnoho převyšovat spravedlnost farizeů. To zní jako chtít být rychlejší než Usain Bolt! Ale Ježíši nešlo právě o překonávání vnějšího výkonu zbožnosti. O mnoho převyšovat spravedlnost znamená vykonat tu těžkou pouť do nitra svého srdce a poctivě zde nahlédnout, co v něm je, co v nás je a co z nás vychází. Připustit si to, že v jádru nás samých je mnoho nečistého a nepravého. A toto vše si přiznat, připustit, a především to vystavit Božímu světlu, očištění, milosti a hluboké vnitřní proměně, kterou může způsobit jen Kristus. Vyšší spravedlnost tedy neznamená ještě více obřadů a modliteb a půstu, než konali farizeové, ale znamená to otevřít do hloubky svůj život Bohu a nechat se jím proměňovat do podoby Kristovy. Tato vyšší spravedlnost je těžší cestou. Ovšem je to cesta skutečně autentického setkání s Bohem, kterého pouze vnější zbožnost nemůže nikdy dosáhnout. Může se stát, že Bůh bude všude v našich slovech, modlitbách, vyznáních, ale nebude v našem srdci. Nejhlubší roviny našeho života mu mohou zůstat uzavřeny.

A tak zde slyšme po vzoru Komenského Labyrintu výzvu: „Navrať se, odkuds vyšel, do domu srdce svého, a zavři po sobě dvéře." Zde se i s námi chce Kristus setkat. Kristus v našem srdci, to je ten pravý zdroj očištění a pravé cesty ve vztahu k Bohu, světu, sobě samému i lidem. Z tohoto pramene – Krista v našem srdci – pak může navenek vyvěrat to, co je posvěcené, svaté, dobré, Bohu milé a lidem prospěšné. Z tohoto pramene pak získávají svůj vnitřní smysl i všechny vnější projevy křesťanské zbožnosti.

Neděle 2.2.2020 CB Praha 3, M. Žemlička